

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК
Серія: ЛІТОПИС УВАН
Ч. 21

В. СОФРОНІВ-ЛЕВИЦЬКИЙ

ІДІОМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ВІННИЦЕГ

1963

КАНАДА

UKRAINIAN FREE ACADEMY OF SCIENCES
Series: UVAN Chronicle
No. 21

UKRAINIAN IDIOMS

Compiled by

V. SOFRONIV-LEVYCHUKYJ

WINNIPEG

1 9 6 3

CANADA

Published by the Academy

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК

Серія: ЛІТОПИС УВАН

Ч. 21

ІДІОМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Зібрав

В. СОФРОНІВ-ЛЕВИЦЬКИЙ

ВІСНИК

1 9 6 3

КАНАДА

Накладом УВАН

Printed by the New Pathway Publishers Ltd.
Winnipeg, Manitoba.

ПЕРЕДМОВА

Праця ред. В. Софронова - Левницького, колишнього старшого викладача української мови і літератури Львівських Високих Шкіл, дає селективну збірку українських зворотів — ідіомів, упорядковану за значеннями (семантичними) категоріями. Кожен ідіом має своє пояснення щодо сфери активності й приклади, як правильно можна його застосувати в мові.

Сама собою ця збірка незвичайно цінна так щодо підбору гасел, як і щодо методи опрацювання. Треба думати, що вона стане в пригоді не тільки працівникам пера, але усім, кому дорога українська мова і її культура.

10. 10. 1962

Яр. Рудницький

ВОВК

Викликати вовка з лісу — провокувати щось, на-
кликати біду.

“Не говори нікому про
цей випадок, не викликай
вовка з лісу!”

**Дивитися (глядіти) на
когось вовком** — сердито
глядіти, сердитися на ко-
гось.

“Від якогось часу він на
мене вовком глядить”.

Вовче плем'я — погана
родина.

“Цього вовчого племені
треба нам берегтися”.

Вовк в овечій шкурі —
гіпокрит, скрита людина.

“Остерігаю тебе: це вовк
в овечій шкурі”.

Мати вовчий апетит —
бути дуже голодним

“Ми всі мали вовчі апе-
тити і з'їли, що було на
столи”.

КИТ

Дерги з кимось коти —
жити в незгоді.

“Вона весь час з ним ко-
ти дерла”.

**Продавати (також купу-
вати) kota в мішку** — по-
давати або брати щось на-
сліпо за добре.

“Ти скажи мені все ясно. Я не хочу купувати kota в мішку!”

Жити, як кіт з псом (собакою) — жити в незгоді, завжди сваритися.

“Вони жили колись з собою добре, а тепер “як кіт з псом”.

Гратися в kota і мишку — дразнити когось, не говорити чогось ясно, змінити свою думку або поведінку.

“Не знаю, чи він мені це зробить. Він весь час зомною в kota і мишку грається”.

Кітка, кіточка, котеня — на означення милих, люб'язних жінок, або дітей.

“Кіточка моя!”

Що кіт наплакав — мало “У нього стільки розуму, що кіт наплакав.”

Котяча музика — неприємний фальшивий спів, диссонанс

“Вони справили йому під вікном котячу музику”.

Падати на чотири ноги — (подібно як кіт) — вміти вийти ціло з усякої небезпеки.

“Йому нічого не доказали. Він завжди на чотири ноги паде”.

ПЕС (СОБАКА)

Собачити когось — гани-
ти, лаяти поганими сло-
вами

“Дмитро його так соба-
чив, що той не знав, куди
дітися”.

Бути псом на щось — бу-
ти заїдлигим, лютим на
щось мов пес

“О, він на дівчата —
— пес!”

Собачий (песячий) обо-
в'язок — головний обов'я-
зок, обов'язок, який треба
виконати в першу чергу

“Це було його собачим
обов'язком піти туди!”

Ні пес ні баран — для
для онзачення нездецидо-
ваності вигляду, чи націо-
нальності, поглядів і т. п.

“Який з нього українець?
Він ні пес ні баран”.

Дивитися на кого тими
очима, що на пса — погор-
джувати кимось, або нена-
видіти.

“Від тоді він дивиться на
мене тими очима, що на
пса”.

Ось тут собака зарита!
— в цьому справа! Загад-
ка виявилася!

“Тепер я вже знаю де со-
бака зарита!”

ПЕС (СОБАКА)

Собака (пес) — погана, зла людина

“Ах, це собака!”, “З такою собакою я діла мати не хочу”. “Він у службі — пес а поза службою — свиня”.

Вести собаче життя — жити погано, у злиднях, у поневірці

“У холоді, у голоді, собаче життя та й тільки!”

Зійти на пси — зійти на ніщо, розледащити

“Був колись порядний чоловік, а тепер зійшов на пси”.

Вішати пси на когось — про когось зле говорити.

“Колись був великим його приятелем, а тепер на нього пси вішає”.

У Сірка (собаки) очей позичати — зробивши зло, прикидатися приятелем

“Зробив погане, а тепер в Сірка очей позичає”.

Вибрати комусь пса — насварити на кого

“Вчитель вибрав йому заге доброго пса, йому це й належалось!”

Мати когось ні за песс пошиття — погорджувати ким, легковажити

ПЕС (СОБАКА)

“Тепер він знатний, а колись його ні за песе пошиття не мали”.

Пси марша в кишках грають — для означення голоду

“Мені сьогодні пси марша в кишках грають”.

Під псом — погано

“Я сьогодні почуваюся під псом”.

Вірний слухняний пес (собака) — для означення вірності, слухняності, прив’язаності.

Цуцик — людина, що любить підлещуватися.

ЛИС

Лис, старий лис — хитра людина

“Ти з ним не вийдеш на своє, го старий лис!”

Ходити лисячими стежками — хитрувати

“Я йому не вірю, він лисячими стежками ходить”.

Лисом підшитий — хитрий

“Його бережися, він лисом підшитий”.

ОСЕЛ

Осел — дурень, дурна людина. Також для означення впертості.

ОСЕЛ

“Дурний ти осел, коли таке говориш!”, “З таким ослом собі не заходи!”, “І впертий же він! Справжній осел!”

Осляче вухо — дурак.

“Це справжнє осляче вухо!”

Осляче копито — для означення дурноти.

“Дурний, як осляче копито”.

СВИНЯ

Свиня — погана, капосна людина

“Не будь свинею!”, “У службі пес, поза службою свиня!”

Свинуватий — невдячний, капосний, прикрий

“Такої свинуватої людини я ще не бачив!”

Свинтух — свиняче вухо — свиняче рило — те саме значення

“Я не знав, що ти такий свинтух!” З таким свинячим вухом нічого не вдієш!”, “Ах, ти свиняче рило!”

Свинство — погане, капосне діло

“Це з його боку велике свинство”

ВЕДМІДЬ

Ведмідь — неповоротна, важка людина

“Як ти можеш з таким ведмедем танцювати?”

Ведмежі обійми — непевна приязнь із сильнішим

“Бережися його ведмежих обіймів!”

ЛЕВ

Салюновий лев — особа з добрими товариськими манерами

“Я не вірю, щоб такий салюновий лев міг так нечемно повестися з тобою”.

Львине серце — зворот на означення відваги

“У нього львине серце”.

Львина чуприна — буйна зачіска

“Він заімпував їй своєю львиною чуприною”.

МАВПА

Мавпа — мавпюк — мавпеня — людина, що має погане обличчя або любить когось наслідувати

“І що він в тій мавпі побачив, що так у ній закохався?”, “Як це мале мавпеня його добре наслідує!!”

Мавпувати — наслідувати когось

“Ти за ним не мавпуй, бо ти того не потрапиш, що він”.

КОЗА, БАРАН, ЦАП

Коза — на окреслення дівчини-підлітка

“Що така коза знає!”,
“Дурна коза!”

Мати кози в носі — мати в носі засохлу носову слизу

“Вийми дитині козу з носа”.

Блєяти — говорити не доречі

“Що ти там блєш?”

Гнати за чотири грейцарі козу на ярмарок — бути загрибуцим на гроші

“Він за чотири грейцарі козу на ярмарок гнав би!”

Кози кувати — робити дурну роботу

“Пішов до Падикова кози кувати”, “Він звідти, де кози кують”.

Коза — у значенні тюрми
“Посадили його до кози”.

Правити козам роги — карати ксгось

“Я пішлю тебе туди, де козам роги правлять”.

Водити козу — п'яничити

“І так вони два дні козу водили”.

Боронити козі лісу — на означення непотрібної ошадности чи суворости

КОЗА, БАРАН, ЦАП

“Чому не пускаєш свєєї доні на вечеринці? Не борони козі лісу!”

Прийде коза до воза — замість; “Я ще тобі нагадаю! Я ще тобі відплачуся, коли ти будеш мене потребувати!”

“Не хочеш мені цього зробити, то не роби. Але чекай, прийде ще коза до воза”.

Піти кози пасти — зійти на ніщо

“Ніщо з нього у школі не вийшло, пішов кози пасти!”

Поспіти з козами на торг — мати час, не спішитися

“Куди ж ти? На засідання? Маєш час, поспієш з козами на торг!”

Загнати когось у баранячий ріг — поставити когось у прикру ситуацію.

“Дискусія довго не тривала. Максим швидко його у баранячий ріг загнав”.

Заклинати когось в цапа — вмовляти щось у когось

“Він добрий посередник знає, як чоловіка в цапа заклинати”.

КОЗА, БАРАН, ЦАП

Загнати когось у баранячий ріг — поставити когось у прикру ситуацію

“Дискусія довго не тривала. Максим швидко його у баранячий ріг загнав”.

ВІЛ, ТЕЛЯ

Віл — важкий, неповоротний чоловік

“Що з таким волом зробиш!”

Показати кому свої роги — стати для когось небезпечним, загрознити комусь.

“Спочатку був до нього дуже ласкавий, потім показав йому свої роги...”

Теля — дитина, яка зробить чи скаже щось неробумне

“От, дурне теля, що воно знає!”

Дивитися, як теля на нові ворота — бути заскоченим, остовпіти з дива

“Що ж ти дивишся, як теля на нові ворота! Не бачив ще такого?”

Теляче захоплення — нерозважне невиправдане захоплення

“Він попав з приводу цього у теляче захоплення”.

Телячий вік — молодий, нерозважний вік

ВІЛ, ТЕЛЯ

“Не дивуйтеся йому, це ж телячий вік!”

Покірне теля — покірна людина, яка потакує кожному. (Взяте з пословиці: “Покірне теля дві корови ссе”).

“Таке собі покірне теля”.

Де Макар телят не пасе — десь дуже далеко, у безвісті

“Забрив, де Макар телят не пасе”.

ПІВЕНЬ, КУРКА, КВОЧКА

Трапилося сліпій курці зерно — щось сталося випадково або і незаслужено

“Його задача зовсім добра, але це тільки трапилося сліпій курці зерно”.

Чубатий, -а, -е — скорий до сварки, своєдумний, аrogантний

“Я знав, що між ними мусіло прийти до зудару. Соня дуже чубата”.

Квочка — мати, що перебільшено піклується своїми дітьми

“Як вона вже їм не догаджає! Назирці за ними ходить ця квочка!”

Бути напушеним, напушитися — робити зарозумілий вид, бути гордим у поведінці

ПІВЕНЬ, КУРКА, КВОЧКА

“Він такий напушений,
що й не приступай!”

Змокла курка — нещаслива, занедбана людина,
яку доля б'є

“Що з тобою? Не люблю
дивитися на таку змоклу
курку!”

Півником походжати —
гордовито носитися

“А він перед дівчатами
півником походжав, та все
на Марусю оком кидав”.

Запіяти комусь ціну —
поставити високу ціну

“Я справді хотів цей об-
раз від нього купити, але
він мені за нього стільки
запіяв, що я махнув ру-
кою.”

Трапилося сліпій курці зерно —
комусь випадково
щось вдалося

“Він досить добре це ска-
зав, але це трапилося слі-
пій курці зерно.”

РІЗНІ ПТАХИ

Добрий пташок — гуль-
тяй, небезпечний чоловік

“О, це добрий пташок!
Він вже не раз в Івановій
хаті сидів”

Мати пташка в голові —
бути диваком, несповна ро-
зуму

РІЗНІ ПТАХИ

“Ти йому не дивуйся, він має пташка в голові”.

Заганяти качки — бути п'яним, іти по п'яному

“Поглянь, як він качки заганяє. А ти кажеш, що він не пив”.

Пташка — голубка — ясочка — ластівка — зозуля — зозулька — любовні слова у відношенні до дівчини

“Ти моя п т а ш ечко!”, “Голубко моя сиза!”, “Ясочко моя!”, “Моя зозулька!”, “Моя ти ластівочко!”

З льоту птаха — вид з висоти

“З цієї гори ти бачиш ціле місто з льоту птаха”.

Сокіл, орел — любовні слова або слова признання для чоловіків за відвагу

“Орле мій сизий, любий соколю!”, “Це справжній орел серед стада гусей!”

Крук — неприсмна, понура особа

“Я ніколи його не любив. Такий чорний крук!”

Крякати — зле віщувати, бути песимістом у розмові

“Чого ж ти знову кря-

РІЗНІ ПТАХИ

каш? Все для тебе зле, погане!”

Орлиний ніс — ніс з горбиком наче клюв орла

“Очі в нього були чорні палкі, ніс орлиний”.

Очі соколині — на означення далековидючости

“У нього очі соколині, він здалеку тебе пізнає”.

Летіти, літати — на означення швидкого бігу

“Куди ж ти вже полетів?”, “Налітається, навганяється цілий день, то й спить цілу ніч як камінь!”

Сиплеться з когось пір'я — хтось розбитий, побитий сильно

“Я так йому дам, що з нього пір'я посиплеться”.

Розбити в пух і прах — розбити дощенту

“Наша дивізія розбила во рога в пух і прах”.

Хай йому земля буде пером — хай легко буде йому спочивати в могилі. Особливий зворот при прощанні покійника.

Пустити качку — пустити неправдиву, видуману вістку (головно в пресі)

“Американська преса пустила качку, що Гітлер ще живе”.

КОМАХИ

Комар носа не підточить — для означення справності, докладності

“Роздобув для себе такі документи, що комар носа не підточить”.

Гедзь його напав — він без причини у злому настрої, розлютитися без причини

“Сам не знаю, що з ним сталося сьогодні. Якийсь гедзь його напав”.

Згедзитися — без причини збунтуватися проти чогось

“Він чогось згедзився і ніяк не хотів з нами йти”.

Муха сіла на ніс — бути у злому настрої

“Марусі сьогодні муха на ніс сіла, з нею не договоришся”.

Робити з мухи вола — перебільшувати

“Ти йому дуже не вір. Він любить з мухи робити вола”.

РИБА, РАКИ

Рибка, рибчина — любовні слова до дівчини

“Рибко моя”, “Дівчино-рибчино”.

Риба — на означення немюзикальності

РИБА, РАКИ

“Він до хору не надається. Він риба!”

Ставати окунем — завзято противитися

“Мати погодилася, тільки батько окунем став”.

Вимоклий оселедець — анемічний, безсилий

“Він не виглядає надзвичайно, такий собі вимоклий оселедець”.

Акула — хижий чоловік, хижак у суспільному житті

“Під цим оглядом він справжній акула, без честі і сумління!”

Спекти раки — спаленіти, зашарітися

“Ти бачила, як вона спекла раки, побачивши його?”

Як рак свисне — ніколи

“Ти побачиш його тоді, як рак свисне!”

Лізти раком — іти поволі

“Чого ти раком лізеш? Ходи швидше!”

КРОКОДИЛ

Крокодилячі сльози проливати — виявляти удаване співчуття

“Він проливає за ним крокодилячі сльози, а по правді тішиться, що його позбувся”.

СТРАВИ, ІЖА

Їсти, щоб аж за вухами тріщало — смачно, заїдати
“Їв, аж йому за вухами тріщало.”

Поїсти всі розуми — бути зарозумілим всезнайком
“Йому здається, що в'н всі розуми поїв.”

Слинка комусь тече — хтось має апетит на щось, забагти щось з'їсти
“На згадку про вареники, йому аж слинка в роті потекла.”

Їти землю їсти (гризти) — померти
“В такій біді він швидко пішов землю гризти.”

З'їсти когось з кісточками — бути на когось лютим
“Ух, я його зараз тут з кісточками з'їв би!”

Захотілося печеного льоду — захотілося чогось неможливого
“Захотілося тобі печеного льоду, дівчино!”

Ложка дьогтю в бочці меду — щось непотрібне, що споганило цілість
“Ці його слова були, на жаль, ложкою дьогтю в бочці меду.”

Покласти зуби на полицю — не мати що їсти
“А взимку хіба зуби на полицю покласти!”

Наварити (наколотити)
каші — наробити клопоту

“Він там такої каші наварив (наколотив), що йому цього ніколи не забудуть.”

Наплести сім кіп гречаної вовни — наговорити дурниць

“Напліг сім кіп гречаної вовни і пішов, куди очі бачать.”

Питльований — тендітний, перебірчивий

“О, це питльований пан. Він чогобудь їсти не буде.”

Передати куті меду — перебільшити,

“З тими твоїми жартами, ти вже таки передав куті меду!”

Не з одної печі хліб їсти — бути бувалим у світі

“Він дасть собі раду, він вже не з одної печі хліб їв.”

Бути у своєму сосі — добре в якомусь середовищі почуватися

“Це товариство для нього добре, він там почуватиться у своєму сосі.”

На сіль до кислого молока — непотрібно

“Це буде йому на сіль до кислого молока.”

СТРАВИ, ЇЖА

Доливати олії до вогню — піддавати жару у суперечці

“Його слова долили тільки олії до вогню.”

Їсти кого очима — вдивлятися в когось

“Він такий закоханий, що просто їсть її очима!”

Не дати собі в кашу наплювати — не дати собі зробити кривду

“Він не з тих, що дають собі в кашу наплювати”.

Шпаками годований — вередливий, перебірчивий

“Вона за когобудь зам’я не вийде, вона шпаками годована!”

ГОРОДИНА, ЯГОДИ

Дати комусь бобу, — допекти комусь, також побити

“Вони зловили його і дали йому такого бобу, що він попам’ятає.” “З тими своїми забаганками він вже такого дав мені бобу!”

Дати комусь перцю — дотинати комусь, докучати

“Вони дали йому за цю дівчину доброго перцю.”

Продавати петрушку (про дівчат) не танцювати на вечорницях

“На цих вечорницях багато продавало петрушку.”

ГОРОДИНА, ЯГОДИ

Продавати хрін (про хлопців) — не мати пари до танцю

“Хлопців було більше і багато з них цілий вечір хрін продавали”.

Говорити навздогад буряків, щоб дали капусти — говорити про одне, а мати на думці інше, натякати на щось

“Це він так навздогад буряків, щоб дали капусти.”

Дівчина піднесла хлопцеві гарбуза — не прийняла сватів, відкинула залицяння

“Не має хлопець щастя, що пуститься до якої дівчини, то дістане гарбуза.”

Дівчина з перчиком — дотепна, пікантна дівчина

“Оля — дівчина з перчиком, її в товаристві всі люблять.”

Кидати горохом об стіну — надаремно переконувати когось

“До нього говорити, то горохом об стіну кидати.”

Пересолити щось — перебільшити в оповіданні

“Ти, брате, трохи пересолив цю цілу історію.”

Мішати горох з капустою — говорити не доречі,

“Намішав він там у своїй

ГОРОДИНА, ЯГОДИ

доповіді гороху з капустою, що аж не хотілося слухати!"

Гроно — гурток,

"Зібралось там гроно добрих приятелів..."

Дати комусь на горіхи — дати дитині гріш. Також по карати когось

"Дав він йому зате добре на горіхи."

Твердий горіх — важка справа

"Це був твердий горіх на його зуби." "Він має з ним твердий горіх."

Втерти комусь маку — обдурити когось

"Він мені свою покаже дяку, не втре мені, як вчора маку." (Гулак Артемовський)

Терти перець — бути нетерплячим, не терпеливистися

"Я запримітив, що він цілий час тер перець, а потім таки зник кудись."

Перчений дотеп — солоний дотеп — двозначний або непристойний дотеп

"Його дотепи для доброго товариства надто перчені!". "Він говорить такі солоні дотепи, що аж вуха в'януть."

ГОРОДИНА, ЯГОДИ

Всипати комусь перцю (бо бу) — виляяти когось, дошкулити комусь

“Не бійтеся, вона всипала йому зате доброго перцю!”

Не їсти з кимось часнику — не бути з кимось у спілці

“Моя душа з ним часнику не їла, то й не буде воняти.”

ДІСЛОВА

Каркати, крякати — ворожити лихо

“Чого ти крякаєш? Не бійся, все скінчиться добре.”

Свиснути щось, потягнути щось — вкрасти

“Де це свиснув?” “Я знаю, в кого ти це потягнув”.

М'явкати — говорити плаксивим голосом

“Чого ж ти м'явкаєш? Не зношу цього твого м'явкання!”

Кудкудакати — галасувати (про жінок)

“Що ви там так розкудкудакалися?”

Закукурічитися, закукурічений — розгарячитися у сварці, бути палким приклонником чогось

ДІСЛОВА

“Та він такий закукурічений “івець”, що зним і говорити годі”, “Вони так закукурічилися, що ледво їх розділили. Мало не прийшло до бійки”.

ОКО, ОЧІ

Мати зле око на кого — зле відноситися до когось
“Він вже не від сьогодні має на нього зле око”

Подивитися на кого злими очима — бути лютим на когось

“Він тільки подивився на мене злими очима і не сказав нічого”.

Зміряти когось очима — легковажно або гнівно подивитися на когось

“Він зміряв його очима і, затиснувши п'ястуки підійшов до нього ближче”.

Замилувати комусь очі — хитро закривати свої злі наміри, прикидатися ліпшим

“Ти мені очей не замилуй, а говори правду”.

Окозамилування — неправдиве представлювання справи під покришкою правди.

“Це звичайне окозамилування. Вони свої обітниця ніколи не дотримують”.

ОКО, ОЧІ

Замкнути очі — померти
“Совість гризла його, аж
поки очей не замкнув”.

Закрити комусь очі — по
ховати когось
“Закрили очі темної но-
чі...”

Робити до когось око —
залицятися до когось
“Не роби до неї ока, бо
вона має нареченого”.

Впасти комусь в око —
подобатися комусь
“Він їй вже давно в око
впав, але вона нікому про
це не казала”.

Завертати за кимось очима —
цікавитися кимось
(еротично)
“Ти бачив, як він за нею
очима завертає?”

Світити комусь в очі —
підхлібляти, бути нещирим,
дволичним
“Петро поки кого потре-
бує, поти світить йому в
очі, а пізніше показує, що
він варга”.

Не спускати кого з ока
— пильно за ким стежити
“Я не спускав його з ока,
і тільки він наблизився до
дверей, я схопив його за
руку.”

Кинути на щось оком —
поглянути

ОКО, ОЧІ

“Я тільки кину на когось оком, і відразу знаю, що він варта.”

Перебігти очима — по-верховно прочитати

“Він тільки перебіг очима по письмі і віддав мені його назад.”

Іти у світ за очі — поман друвати в невідомі краї

“Покинув жінку, діти і пішов у світ за очі.”

На око — менше-більше, на перший погляд

“На око виглядає на багато молодшого, як був справді.”

Свічки в очах засвітилися комусь — на означення сильного удару в голову

“Він буцімто легко вдарив мене по голові, але мені аж свічки в очах засвітилися.”

Говорити позаочі — обмовляти когось

“Вона позаочі — бог зна, як про нього говорить!”

ГОЛОВА

Голова — розумна людина

“О, це голова! Він мудріший за нас всіх!”

Капустяна голова — бараняча голова — солон’я-

ГОЛОВА

на голова — дурень, недо-
тепа

“Що він знає! Така ка-
пустяна голова!” “От, ба-
раняча голова!” “Ти со-
лом'яна голова!”

Тяжка голова — хтось,
хто повільно думає

“О, це тяжка голова. Він
і до завтра не додумається”

Мати голову на карку —
бути розсудливим, мати на
все готову відповідь, швид-
ко орієнтуватися

“Хлопець не дав себе зби-
ти з пантелику (ідіом). Він
має голову на карку!”

Комусь зелено в голові
— дурне в голові (звичай-
но про молодих людей)

“Тепер йому ще зелено
в голові, але життя його
навчить...”

Голова за голову — об-
мін одиниці за одиницю
без доплати

“Ти помінявся з ним мар-
ками? Скільки доплатив?”
— “Нічого — голова за го-
лову.”

Ламати собі над чимсь го-
лову — роздумувати над
якимось питанням

“Від учора ломлю собі
голову над тим, хто це міг
зробити”.

ГОЛОВА

Заходити в голову — при задумуватися над чимсь

“Він тепер заходить в голову, звідки ця книжка в нього взялася”.

Тесати комусь кілки на голові — зле обходитися з кимось, вередувати

“Він їй у всьому потурав, а тепер вона йому на голові кілки теше!”

Вилізити кому на голову — заволодіти кимось, підчинити когось собі

“Вона йому зовсім вилізла на голову. Вона там тепер диктує!”

Скакати комусь по голові — робити з кимось все, що захочеться

“Він не має в дітей ніякої пошани. Вони йому по голові скачуть!”

Мати розум в голові — бути мудрим

“Цей чоловік має розум в голові. Він не дурний туди їти!”

Думка стрілила комусь до голови — нагло попасти на якусь незвичайну думку

“Нагло мені стрілила до голови думка піти туди і переконатися, чи це правда”.

ГОЛОВА

Мати щось на голові — відповідати за щось, бути зобов'язаним, пильнувати чогось

“У мене тепер все господарство на голові. Не маю часу написати листа.”

Наложити головою — згинути за щось, втратити життя

“Він нікому не дав зробити кривди і наложив зате головою”. “Пішов битися за Україну і наложив головою”.

Лоточити комусь голову — настирливо комусь про щось говорити

“Він дві години лоточив мені голову цими дурницями”.

Вбити собі в голову — вмовити щось у себе

“Вбив собі хлопець в голову, що не здасть іспиту”.

Вибити собі з голови — перестати про щось думати

“Ти собі вибий з голови цю дівчину.”

Мати масло на голові — мати нечисту совість

“Він нічого не каже, бо він сам має масло на голові”.

Масти собі голову! — роби собі з тим що хочеш!

ГОЛОВА

“Ти знав, що цього брати не вільно. Не послухав мене, то тепер масти собі голову!”

Крутити головою — при думувати спосіб

“Він назичив грошей, а тепер мусить крутити головою, звідки віддати”.

Крутити комусь голову, морочити комусь голову, завертати комусь голову — настирливо займати чиясь увагу одною справою, також в еротичному значенні наполегливо залицятися до когось

“Не крути мені голови, я на такі дурниці не маю часу! “Цілу годину морочив мені голову, щоб я пішла з ним до кіна”. “Не завертай мені голови своїми баляндрами, я маю роботу!” “Славко закрутив голову Марійці, а тепер крутить Ганусі”.

Перевернулося комусь в голові — коли хтось згордів з причини успіхів, багатства або слави

“Відколи його похвалили в газеті, йому зовсім перевернулося в голові.”

Не лізе в голову — мати труднощі в науці, в розумінні чогось

ГОЛОВА

“Це дуже замотані речі, зовсім не лізуть мені в голову”.

Усьому голова — дає всьому провід

“В цій організації він усьому голова”.

Бити головою об стіну (мур) — братися за неможливі речі, зустрічати непереможні перешкоди

“У цій справі він б'є головою об стіну: їх він ніколи не переконає.”

Пусто в голові — пуста, дурна людина.

“У нього пусто в голові”.

НІС

Знюхатися з кимось — потайки порозумітись, заприятелювати

“Відколи він знюхався з цим Максимом, просто пізнати його не можна”.

Не нюхати пороху — не бути в бою

“Ти кажеш, що він був герой? Він навіть не нюхав пороху на війні.”

Понюхати щось — побіжно з чимось познайомитися

“Він навіть не нюхав лекції, а каже, що вчився.”

Крутити на щось носом
— бути невдоволеним з чо-
гось

“О, професор дуже на цю
задачу крутив носом.”

Довгий ніс — на означен-
ня невдоволення

“Пішов з великими наді-
ями, але повернувся з дов-
гим носом.”

**Пронюхати письмо ..но-
сом** — заздалегідь перед-
бачити

“Всі чекали на нього, але
він пронюхав письмо носом
і не прийшов.”

Мати ніс — мати доб-
рий нюх у різних справах

“Він має ніс, не піде ту-
ди, де треба щось робити”.

Встромляти свого носа —
мішатися до чого

“Ти всюди встроиш сво-
го носа!”

Втерти комусь носа —
скартати когось, притяти
комусь

“Ще він там більше пин-
дючився, але Маруся йому
добре носа втерла!”

Мати вітер під носом —
дмухати на щось

“І що з того, що чай га-
рячий? Маєш вітер під но-
сом! Дмухай!”

НІС

Дерти носа — бути зарозумілим

“Він для мене несимпатичний. Занадто носа дре.”

Гнути керпу — поводитися зарозуміло

“Що ж ти так керпу гнеш? Навіть мене не помічаєш!”

Йому ще молоко під носом не засохло — він ще дуже молодий, смаркач

Мати щось під носом — мати щось дуже близько

“Ми мешкаємо в самому центрі міста. Всі крамниці маємо під носом.”

Просто носа, на кінці язика — на означення, що треба іти, розпитуючи у людей

“Ти питаєш, куди до нього потрапити? А ось, просто носа на кінці язика!”

Спустити ніс на квінту — втратити гумор

“Він, як побачив свої оцінки, відразу спустив ніс на квінту”.

РОТ

Набрати води в рот — мовчати

“Тепер всі води в рот набрали. Слова від них про це не почувеш”.

РОТ

Дерти рота — кричати
“Він почав дерти рота,
що йому кривда, і я мусів
поступитися”.

Мати широкий рот — ве-
личати себе, багато говори-
ти про себе, забирати всю-
ди голос

“О, він має широкий рот,
всюди себе наперед ви-
пхає!”

Не мати нічого в роті —
нічого не їсти

“Я від учора шматка хлі-
ба в роті не мав”.

Відчинити рота на кого
— почати ляяти когось

“Він, як на мене відчинив
рота, то я не знав, куди ті-
кати”.

Робити з писка (рота)
халяву — не дотримувати
слова, говорити неправду

“Ти знову був там вчора,
а обіцяв, що не підеш! Чого
ти робиш з писка халяву?”

ВУС, ВУСА

Хлопець під вусом — до-
зрілий юнак

“Дмитро — хлопець під
вусом, поважний і розум-
ний. . .”

Ному ледви вус засіявся
— ще молодий, недоросток,
в переходових роках

ВУС, ВУСА

“Йому ледве вус засіяв-ся, а вже такий бундючний. . .”

Не моргнути вусом — не дати помітити по собі, зігнорувати щось

“Почувши таку Дмитрову мову, Василь ні вусом не зморгнув, тільки встав і вийшов з хати.”

Мотати собі на вус — запам'ятовувати собі щось

“Він нічого не відзивався, але все, що там говорено, пильно на вус мотав”.

ВУХА

Бути закоханим по вуха — дуже закохатися

“Ти цього їй не кажи, вона в ньому закохана по вуха”.

Бути задовженим по вуха — мати великі довги

“Люди мають його за багатого, але він задовжений по вуха”.

Мати довгі вуха — любити підслухувати

“Ти вважай, він має довгі вуха!”

Мати чоголь по вуха — мати чогось досить

“Я вже цього всього маю по вуха!”

ВУХА

Посміхатися від вуха до вуха — щиро, широко посміхатися

“Він зрадив і усміхнувся від вуха до вуха, мов дитина”.

Одним вухом слухати, а другим випускати — не уважно слухати

“Він козав мені щось про те, але я одним вухом слухав, а другим випускав”.

Пустити вуха по собі — стишитися, пришикнути

“Він, як побачив, що біда, пустив вуха по собі і, не сказавши ні слова, відійшов”.

Щурити вуха — надслухувати

“Він всюди ходить і тільки щурить вуха, а потім сплетні розносить”.

ЯЗИК

Язык, — язичок на означення людини, що наполегливо, переконливо або без обиняків а також злобно вмє говорити

“О, це язык, нівроку!”
“Вона має язык!”

Злі язики — злі люди, що поширюють сплітки

“Вони розійшлися через злі язики”.

Язикатий — такий, що багато і злобно або дотепно говорить. Також такий, що не зберігає тасмниці.

“Але ж бо ти язикатий! Мусів їй це повторити!” “З такою язикатою не хочу мати ніякого діла!”

Щось є на язиці — хотіти щось сказати

“Я вже мав це на язиці, але потім похопився і не сказав.”

Непарений язик — людина з простацькою мовою

“Такий непарений язик, соромно з ним піти в товариство.”

Гострити собі язика на когось — готувитися, щоб вилаяти когось. Вона довго гострила собі язика на нього, поки врешті на нього не попала.”

Гострити собі язика на комусь — спліткувати про кого

“Вони вже собі на ній добре язики погострили!”

Язик став кілком в роті — з несподіванки заніміти, не могли промовити слова

“Я, як це почув, то мені язик кілком у роті став”.

Молоти язиком, плескати язиком — багато говорити

“А вона, як почала язиком молоти...”, “Зійдуться і плещуть язиками, а робота стоїть...”.

Язык покрутився — мішати чужі слова

“Мені тут в Канаді вже зовсім язык покрутився”.

Забути языка в роті — збентежитися, не мати на щось відповіді

“Він перед комісією зовсім языка в роті забув”.

Йому язык відіймило — не може слова промовити

“Чому нічого не говориш? Чи тобі язык відіймило?”

Тягнути когось за языка — випитувати когось про щось

“Він тягнув мене за языка, але я нічого йому не сказав”.

Прикусити языка — за-триматися на слові

“Я вже хотів йому все розказати, а потім прикусив языка”.

Прикусити языка — замовкнути, не сказати чогось із страху

ЯЗИК

“Я вже думав сказати йому про це, але потім прикусив язика”.

Тримати язик за зубами — мовчати, не зрадити чогось

“Тримай язик за зубами, нічого йому про це не кажи!”

Робити щось язиком — говорити, а не виконувати на ділі

“Язиком це зробити легко, але піди попробуй!”

Попасти комусь на язик — стати предметом чіх спліток

“Ти тільки попадь їй на язик, то вона тебе по цілій вулиці обнесе!”

ЗУБИ

Поламати собі зуби на чомусь — не подолати чогось

“Він все знає, але на цій роботі він напевно собі зуби поломить!”

Скалити, шкірити зуби — сміятися

“Чого ти скалиш зуби?”

“Я до неї поважно, а вона до мене зуби шкірить.”

Зубоскал — такий, що скалить зуби, без причини сміється

ЗУБИ

“Він вічний зубоскал — нічого путнього тобі не скаже!”

Сушити зуби до місяця
— сміятися

“Стануть отак гуртом і сушать зуби до місяця.”

Цідити крізь зуби — пово-
лі промовляти

“Він поволі цідив крізь зуби кожне слово”.

З'їсти на чомусь свої зуби
— мати в чомусь добрий
досвід, робити щось довгий
час.

“За нього ти не бійся! Він на цій роботі свої зуби з'їв”.

Лізти чортові в зуби — на-
ражувати себе на небезпе-
ку, ризувати

“Зовсім непотрібно він пішов туди. Поліз просто чортові в зуби.”

Озброїтися по зуби (до зу-
бів) — мати при собі бага-
то зброї

“В кімнату ввійшли три озброєні до зубів повстанці”

Гострити на щось свої зуби
— лагодитися на щось на-
перед

“Він вже давно гострив собі зуби на цю розмову”.
“Шкода собі на цю гости-

ЗУБИ

ну гострити зуби, вони дуже скромно приймають гостей.”

На один зуб — дуже мало (звичайно про страву)

“Це все, що йому дали з'їсти, було йому на один зуб”.

Взяти щось на зуб — по-пробувати зубами, докладно перевірити

“Не бійся, він його добре взяв на зуб! . . .”

Сваритися зуб за зуб — завзято сваритися, відповідати на кожне слово

“Кажу тобі, сварилися зуб за зуб, як дві перекупки”.

Дзвонити, сікти зубами (з холоду, або зі страху) — змерзнути, боятися

“Я весь час дзвонив зубами” так боявся. “Я так змерз, що сік зубами і слова не міг промовити.”

Філософ з квасним зубом — мудрагель

“Таких філософів з квасним зубом ми вже нераз бачили!”

РУКИ

Мати тверду руку — бути суворим для своїх дітей або підвладних

“Не бійся, він має тверду

РУКИ

руку! Він дасть собі раду з цією клясою!"

Бути(працювати) під чиєюсь рукою — бути під чиїмсь керівництвом

"Під його рукою він виробився на справжнього мистця свого фаху."

З легкої руки — легко, легкодушно

"Він з легкої руки відступив йому цю кімнату, а потім жалкував."

Рука Божа — провидіння

"Це була рука Божа, що він вийшов з хати саме тоді, як по нього прийшло НКВД"

Мати до чогось легку руку — мати до чогось здібність

"Він мав легку руку до операцій."

Піднести на когось руку — вдарити когось

"Він відважився підняти руку на таку поважну особу."

Наложити на себе руку — доконати самогубства

"Він не міг перенести цього сорому і наложив на себе руку."

РУКИ

Не на руку — невідповідно

“Мені зовсім не на руку йти туди сьогодні.”

Піднести руки — піддатися, признати чийось перевагу

“Піднеси руки і зачинай нову партію. І так програєш!”

Зробити собі руки по лікті — важко працювати

“Вона коло тієї роботи руки собі по лікті зробила, а тепер на її місце дали другу!”

Бути на руці — бути наступним у картах

“Іван тепер на руці, а не ти!”

На всі руки мастак (майстер) — здібний до всього

“Підіть до Івана, він на всі руки мастак! Напевно вам це направить.”

Мати (тримати) когось у своїх руках — мати когось під своєю контролею

“Він тепер має його вже в своїх руках і примусить його зрезигнувати.”

З лівої руки — нелегальний, незаконний, секретний

“Це все він робить з лі-

РУКИ

вої руки (щоб права не знала)”

Подати комусь руку в біді — допомогти комусь

“Як я був у тяжкій ситуації, він мені руку подав.”

Дати руку — те саме, що дати слово, загварантувати щось

“Ти правду це кажеш? Дай руку, що не зрадиш!”

Іти з ким рука в руку — бути з ким однієї думки і однаково чинити

“Що б Іван не почав, Дмитро у всьому іде з ним рука в руку.”

Куку в руку — хабар

“Дістав куку в руку і скоро йому це полагодив.”

З другої руки — уживаний, такий, що мав уже одного власника

“Це авто я купив з другої руки.”

СЕРЦЕ

Серце, серденько — дорога людина

“Слухай, серце, що тобі скажу.” “Ти, серденько, на мене не гнівайся!”

Людина з серцем — щира, добра людина, що керується серцем

“Наш директор — люди-

СЕРЦЕ

на з серцем, не дасть нікому кривди зробити."

Мати тверде серце — бути немилосердним, невразливим на людське терпіння

"Він має тверде серце — він тобі нічого не допоможе!"

Мати м'яке серце — бути добрим, милосердним, співчутливим

"Наш батько був людиною м'якого серця". "Він має м'яке серце і співчуває кожному покривдженому."

Вхопити (взяти) когось за серце — зворушити чийсь почування

"Рушничок, це пісня, що хапає (бере) за серце".

Мати камінь на серці — мати важку журу, гризтись чимось

"Чого ти такий понурий? Якийсь камінь маєш (носиш) на серці?"

З важким серцем — неохотно, затурбовано, зажурено

"З важким серцем він врешті погодився на цю пропозицію."

Слав камінь зі серця — минулася жура

"Як я про це довідався, мені слав камінь зі серця."

СЕРЦЕ

Серце мало не вискочило з радості — на означення великої втіхи

“Я, як його побачив, то серце мало не вискочило мені з грудей”.

Вкладати у щось своє серце — енергійно, з захопленням щось робити

“Він зайнявся допомогою акцією для залишених в Європі і вложив у цю працю ціле своє серце”.

Серце прохоллоло — перестало любити, добре відноситися

“Після цього його серце до Мирона зовсім прохоллоло”.

Серце стало в горлі — коли хтось зі зворушення не може промовити слова

“Мені серце стало в горлі, коли я його побачив у цьому нещасті”.

Серце впало — на означення зневіри, страху

“Після цієї розмови, серце йому впало і він зовсім занехав цю справу.”

Мати серце в п'ятах — настрашитися, боятися

“Я мав серце в п'ятах, як ішов туди”.

Серце похоллоло — налякатися:

“В мені серце похоллоло, як я його побачив”.

НОГИ

Дати ногам знати —
втекти

“На вид сторожа з палицею він дав ногам знати, і тільки було його видно!”

Взяти ноги на плечі, взяти ноги за пояс — відійти, піти кудись

“Я багато не думав, взяв ноги на плечі і пішов до міста.” “Бери ноги за пояс і йди, чекати довше тут немає чого.”

Встати з ліжка лівою ногою — бути у злому настрою

Ти чого такий злий сьогодні? Мабуть лівою ногою з ліжка встав?”

Зловити Бога за ноги — досягнути чогось

“Не будь такий певний, ти ще Бога за ноги не зловив!”

Накивати п'ятами — втекти

“Він побачив, що не переливки і накивав п'ятами.”

Насідати комусь на п'яти — наставати на когось, гнати за кимось

“Наш відділ ввесь час насідав ворожій п'хоті на п'яти.”

НОГИ

Ставати комусь на пальці (на нагнітки) — дошкулювати комусь, торкатися чийогось вражливого місця

“Він раз-по-раз ставав мені на пальці, аж врешті я не втерпів і сказав йому своє слово!”

Підставити комусь ногу — підступно пошкодити комусь

“Іван вже там не працює. Хтось підставив йому ногу і його усунули.”

Робити (писати) щось на коліні — недбало, поверховно

“Це все написане на коліні і великої вартости не має.”

На чотири ноги кутий — такий, що всюди дасть собі раду, проворний

“Не бійся, він не пропаде, він на чотири ноги кутий”.

Падати на чотири ноги — вміти викрутитися з кожної ситуації

“Він хитрий, завжди потрапить впасти на чотири ноги”.

Кивати пальцем в чоботі — безуспішно встрявати у якусь справу

НОГИ

“Його слова, це кивання пальцем в чоботі. Хто його боїться?”

Сходити ноги за чимось — довго побиватися в якійсь справі

“Я свої ноги сходив за ним по всіх канцеляріях, і нічого не помогло”.

ПАЛЬЦІ

Пхати всюди свої пальці, тицькати свої чотири грейцарі, всцюбити свого носа — мішатися до всього

“Я не люблю його в роботі, він всюди пхає свої пальці”. “Він всюди свої чотири грейцарі тицькає”. “Він всюди всцюбить свого носа.”

Мачати в щось пальці — бути в чомусь замішаним

“Я певний, що Петро також мачав у тому пальці.”

Кивати пальцем в чоботі — не маючи влади, грозити комусь, потурати комусь

“Що він може зробити — накивати пальцем в чоботі?” “Тут кивання пальцем у чоботі не допоможе!” “Івась на це тільки пальцем в чоботі киває.”

Мати довгі пальці — любити красти

“З ним уважайте, він має довгі пальці.”

ШКІРА

Вискакувати зі шкіри —
наполегливо намагатися
щось зробити

“Він вискакував зі шкіри,
щоб туди дістатися, але
надаремно”.

Буде шкіра в роботі —
погроза до дітей

“Чекай, чекай, як батько
прийде, буде шкіра в робо-
ті”.

Залити комусь сала за
шкуру — допекти комусь,

“Я його знаю, він мені
колись добре залив сала за
шкуру”.

Пережити щось на власній
шкурі — мати в чомусь
особистий досвід

“Ти не потребуєш мені
це казати, я Гітлера пере-
жив на власній шкурі”

ПОТИЛИЦЯ

Мати голову на потилиці —
швидко орієнтуватися

“Цей хлопець має голо-
ву на потилиці, він не дасть
себе обдурити.”

Сидіти комусь на потилиці
— бути на чийомусь утри-
манні

“Приїхала до них у го-
сті і сидить їм вже два мі-
сяці на потилиці”.

БІК, БОКИ

Робити боками — бути втомленим, знесиленим, бути близьким упадку

“Його крамниця йому зовсім не йде і він вже давно боками робить.”

Мати щось під боком — мати щось близько

“Вам добре, ріку маєте під боком...”

Вилізло боком — мало лих: наслідки

“Ця кривда вилізла йому пізніше боком.” “Ті вічні його нарікання вже лізуть мені боком.”

ПЕЧІНКА

Мати когось в печінках — бути лютим на когось

“Директор мав давно Івана в печінках, тим то використав нагоду, щоб його з праці усунути.”

В'їстися комусь у печінки — надокучувати комусь впродовж довшого часу

“За цей час він мені досить у печінки в'ївся.”

ГОРЛО

Мати ніж на горлі — бути у примусовому становищі

“Він мусів продати хату, маючи такий ніж на горлі.”

Дерти горло — крикливо співати

ГОРЛО

“Не можу вже слухати,
як вона цілий день дере
горло.”

Стало в горлі — вийшло
на зле

“Він на мені заробив, але
ці гроші йому в горлі ста-
нуть.”

КРОВ

Кров когось залила — ді-
став: удар серця

“Як я це почув, мене
мало кров не залила.”

Мати це у крові — мати
це вродженим

“Такого темпераментно-
го танцю не можна навчи-
тися, це вже треба мати
в крові.”

Серце обливається кров'ю
— на означення жалю.
співчуття

“Коли ми дивилися на
цю жахливу картину зни-
щення, серце обливалося
нам кров'ю.”

Кров стинається в жилах
— на означення страху

“Він опов'дав такі жах-
ливі історії, що кров сти-
налася в жилах.”

Криваві сльози — на озна-
чення великого жалю

“І він заплакав кривави-
ми сльозами.”

ІНШІ ЧАСТИНИ ТІЛА

Стояти плече об плече —
бути в єдності, спільно бо-
ротися за якусь справу

“Станьмо, браття, плече
об плече, а ніяка перешко-
да не буде нам страшна!”
Забити комусь памороки —
затуманити когось

“Від того запаху мені
зовсім памороки забило. Я
очунав аж на другий
день.”

Не в тім'я битий — не дур-
ний

“Він хитрий, та я теж не
в тім'я битий!”

Щось висить на волоску
— щось може статися кож-
ної хвилини

“Після зірвання конфе-
ренції війна висіла на во-
лоску”.

Накивати п'ятами —
втєкти

“Він, як тільки мене по-
бачив, зараз накивав п'я-
тамк”.

Збити когось з пантелику
— ошелешити когось, не-
сподівано когось заскочи-
ти

“Тим своїм оповіданням
він так збив мене з панте-
лику, що я вже більше ні
словом не відзивався.”

ІНШІ ЧАСТИНИ ТІЛА

Грати комусь на нервах —
дражнити когось, нервува-
ти когось

“Вона весь час грала йо-
му на нервах.”

З'їхати з глузду — збоже-
воліти, зробити якусь дур-
ницю

“Він з'їхав з глузду і на
старість оженився.”

Море поколіна — на озна-
чення очайдушности

“Що це для нього — йо-
му море по коліна!”

Бити ногами — йти пішки

“Я дві милі бив ногами,
а його дома немає!”

**Покласти когось на лопат-
ки** — перемогти когось

“Дискутуючи з ним, він
поклав його на лопатки.”
ти.

**Ставати комусь на мозолі
(нагнітки)** — вразити ко-
гось в болюче місце

“Хочеш з ним добре жи-
ти, а завжди йому на мо-

ДІСЛІВНІ ЗВОРОТИ

Стояти комусь о ласку —
запобігати ласки в когось

“О, він йому тепер дуже
о ласку стоїть”.

Оббивати пороги — ходити
часто в якійсь справі

ДІЄСЛІВНІ ЗВОРОТИ

“Він два роки оббивав пороги по урядах в тій справі — усе надаремно”.

Посадити когось на льоду — залишити когось з нічим,

“Після цієї невдачі вони просто посадили його на льоду”.

Опинитися на мількому — опинитися в скрутному положенні

“Розтративши батькові гроші, він опинився тепер на мількому”.

Кадити кому — схл'бляти
“Петро любить, щоб йому кадити”.

Розміняти копу — бути по п'ятдесятці

“Він вже давно копу розміняв”.

Взяти когось в жорна, взяти когось на зуби — обмовляти когось

“Вона як візьме когось у свої жорна, то пропало!”

Накрити когось або накити на когось мокрим рядном, — вилаяти когось, насварити на когось

“Він і накритий його за це мокрим рядном”.

Вийти сухим з води — вийти ц'лим непошкодженим з ситуації

ДІСЛІВНІ ЗВОРОТИ

“Він завжди сухим з води вийде”.

Загнати когось в кут — поставити когось у прикре положення

“Його не так легко загнати в кут”.

Скотитися на дно — морально впасти, зійти на найнижчий суспільний щабель

“Після того Дмитро зовсім скотився на дно”.

Обмити руки від чогось — відпекатися від чогось,

“Це була його вина, але тепер він обмиває руки від цього.”

Кидати на когось громи — лихословити когось

“Він сам намовив Івана, а тепер на нього громи кидас.”

Світити пусткою — стояти пусткою

“Читальня тепер пусткою світить.”

Переливати з пустого в порожне — говорити пусті речі

“От, сидять і переливають з пустого в порожне”.

Шукати собі гудза — зачіпатися з ким

“Не шукай собі зо мною гудза”.

ДІЄСЛІВНІ ЗВОРОТИ

**Робити вітер, робити шум у
якійсь справі** — рекламу-
вати якусь справу

“Стільки вітру (шуму)
наробили про цю виставу
і ніщо з цього не вийшло”.

Пошитися в дурні — дати
себе обдурити

“Обіцяв мені багато, а
врешті пошив мене в дур-
ні”.

Лізти з чоботами в душу
— бути нахабним, грубим

“Не люблю, як мені хто
з чоботами в душу лізе”.

Вивести кого в поле — об-
дурити когось

“Але Петрові не вдалося
вивести мене в поле”.

Циганити — шахрувати,
обманювати

“Цей шахрай зовсім його
обциганив”.

Вивести кого в люди — ви-
ховати когось на порядно-
го громадянина

“Стільки дітей вивела в
люди”.

Змішати когось з болотом
— наговорити багато пога-
ного про когось

“Аж прикро було слуха-
ти, як він його з болотом
змішав”.

ДІСЛОВНІ ЗВОРОТИ

Не давати комусь спуску
наполегливо щось робити
“Парубоцтво не давало
спуску дзвонам.”

Говорити на вітер — гово-
рити неповажно
“Не вір йому. Він завжди
говорить на вітер.”

Бути вдома — догадатися
“Я аж тепер був удома,
про що він натякає.”

Кинути лихом об землю —
перестати журитися
“Кинь лихом об землю і
берися знову до праці.”

Убрати когось в шори —
мати вплив на когось
“Вона його добре в шори
вбрала”.

ЗМІСТ

Передмова	Стор. 5.
Вовк (7). Кіт (7-8). Собака (9-11). Лис (11). Осел (11-12). Свиня (12). Бедмідь (13). Лев (13). Мавпа (13). Коза, баран, цап (14-16). Віл. теля (16-17). Півень, курка, квочка (17-18). Різні птахи (18-20). Комахи (21). Риба, раки (21-22). Крокодил (22). Страви, їжа (23-25). Городина, ягоди (25-28). Дієслова (28-29). Око, очі (29-31). Голова (31-36). Ніс (36-38). Рот (38-39). Вус, вуса (39-40). Вуха (40-41). Язик (41-44). Зуби (44-46). Руки (46-49). Серце (49-51). Ноги (52-54). Пальці (54). Шкіра (55). Потилиця (55). Бік, боки (56). Печінка (56). Горло (56-57). Кров (57). Інші частини тіла (58-59). Дієслівні звороти (59-63). Зміст 64.	

